

Ljudske univerze.

Spisal A. Aškerc.

Umetnost na ulico, umetnost ljudstvu! Umetnost se demokratizuj! Take devize si je zapisala moderna umetniška struja na svojo zastavo. Nasledki teh deviz se že opažajo. Obrt se trudi, da bi dala svojim izdelkom kolikor mogoče umetniško lice. Umetnost hoče v plemenitem pomenu besede postati praktična. Ali ni tudi moderni plakat, umetniško v pestrih barvah izvedena afiša naravna posledica »demokratizovane« umetnosti? Primerite slavnega češkega slikarja umetniških plakatov, Alfonza Mucho! . .

Nekaj podobnega kakor z umetnostjo se dogaja v novejšem času tudi z znanostjo. Ne samo da se dandanes učenost ne zapira več izključno v debele foliante, ampak se popularizuje v brezštevilnih časopisih in časnikih pri vseh civilizovanih narodih, znanstveniki stopajo v novejšem času s svojih vzvišenih kateder kaj radi doli med ljudstvo. Ne samo svojim imatrikuliranim dijakom predavajo dandanes učenjaki svoje strokovne nauke, ampak pred pisano mešane, iz vseh stanov zbrane množice stopajo ti možje ter skušajo v preprosti, lahko razumljivi besedi razodevati skrivnosti moderne svobodomiselnosti, ki ima samo eden smoter — iskanje resnice in samo jeden namen — olepšati življenje človeško . . .

»Na ulico, med ljudstvo z znanostjo!« — to je tudi deviza naše dobe; tudi znanost se polagoma demokratizuje.

O tem pričajo takozvane ljudske univerze. Profesorji visokih šol, vseučilišč, tehnik in akademij, gimnazij in realk prirejajo javna predavanja za najširše sloje prebivalstva. Taka javna predavanja se vrše v novejšem času redno po Danskem, Švedskem in Norveškem, na Nemškem, Francoskem, Angleškem, na Ruskem in tudi v Avstriji. Največ takšnih »ljudskih univerz« utegne biti na Danskem; Kopenhagen prednjači v tem oziru. V Parizu, v Berlinu, v Londonu, v Monakovem, v Zürichu in Genevi, potem Kristijaniji in v Stockholmu, v Peterburgu, v Moskvi, v Kijevu in pri nas v Pragi, na Dunaju ¹⁾ in v Gradcu prirejajo vseučiliški profesorji redna

¹⁾ Na Dunaju se vrše ljudska predavanja že več let. Preteklega meseca pa so izdali in podpisali nekateri vseučiliški profesorji, ugledni meščani, voditelji delavskih izobraževalnih društev, umetniki in pisatelji v dunajskih listih —

ljudska predavanja iz vseh strok človeškega znanja. Med predavatelji so možje evropskega imena. Te »ljudske univerze« so v pravem pomenu svobodne, kakor je svobodna znanost sama in so svobodni njeni nauki. Po nekaterih mestih treba plačati majhno vstopnino, ponekod je vstop k predavanjem brezplačen. »Ljudske univerze« odpirajo svoja vrata navadno ob večerih, da se morejo pouka udeležiti tudi delavci, ki so povsod najmarljivejši obiskovalci ljudskih univerz. V dunajskih listih čitamo večkrat obširna poročila o delovanju takšnih »ljudskih univerz«. Seveda imata pristop oba spola, in v najnovejšem času tvorijo baš ženske velik del poslušateljstva. Nereditkokrat se dogodi, da nastopajo kot prepodavateljice tudi dame, zlasti v Ameriki.

Veselo znamenje napredka je to, da so ljudske univerze tudi med Slovani priljubljene.

Pred kratkim je bila prinesla praška revija »Naše Doba« daljše poročilo o češki ljudski univerzi. Na Ruskem so javna predavanja, čeprav bi človek mislil, da se svobodni besedi delajo tam morebiti kake ovire, po velikih vseučiliških mestih nekaj navadnega. Kdor čita ruske revije: *Русская Мысль*, *Вестник Европы* in druge, vidi često, da je ta ali oni članek plod katerega javnega predavanja. Prav radi predavajo Rusi o novih literarnih prikaznih, o novih, znamenitih pisateljih. V najnovejšem času je bilo na Ruskem n. pr. več predavanj — publiističnih lekcij — o novelistu Maksimu Gorkem.

Slovenci smo žal tudi glede takšnih javnih predavanj daleč zaostali za drugimi kulturnimi narodi.

Državne svoje univerze nimamo, saj nimamo še niti slovenskih srednjih šol! Imamo pa vendar po naših nemških in nemško-slovenskih gimnazijah, realkah in po nekaterih drugih šolah nekaj slovenskih mož, ki bi bili zmožni stopiti včasih med ljudstvo ter mu predavati v poljudni besedi iz te ali one stroke. Takšna predavanja

kakor n. pr. v »Neue fr. Presse« — znamenit poziv, da naj bi se za javna ljudska predavanja, ki so jih prirejala doslej razna delavska društva, ljudsko izobraževalno društvo, centralna ljudska knjižnica in vseučilišče, zgradil po vzoru francoske »université populaire« ali angleškega »people's palace« skupni »ljudski dom« ali »ljudska univerza«. V tej ljudski palači naj bi se vse ljudsko izobraževanje koncentrovalo in vršilo po nekem sistemu. V tej ljudski palači bodo dvorane za knjižnico, čitalnico, za glasbene produkcije in za javna predavanja, h katerim bode imel pristop vsak delavec in si bo mogel vsakdo svojo izobrazbo izpopolnjevati. Predavanja bodo vodili navadno vseučiliški profesorji. Ustanovni shod za ljudsko univerzo se je vršil 24. februarja, na katerem se je sprejel predlog, da se sežida v najkrajšem času imenovana ljudska univerza.